

Andrzej Kotecki

Muzeum Niepodległości w Warszawie

ORCID: 0000-0003-1145-5441

Od wystaw do galerii. Geneza Galerii Plakatu Muzeum Niepodległości

Słowa kluczowe

Galeria Plakatu, Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej, Pałac Przebendowskich/Radziwiłłów w Warszawie, wystawy plakatów w Muzeum Niepodległości w Warszawie, historia Muzeum Niepodległości w Warszawie

Streszczenie

Muzeum Niepodległości w Warszawie, utworzone w styczniu 1990 roku dysponuje znaczną kolekcją plakatów, która liczy niemal 9 tys. obiektów. W zbiorze tym reprezentowane są prace najwybitniejszych polskich artystów – Wojciecha Fangora, Henryka Tomaszewskiego, Waldemara Świerzego, Waldemara Zamecznika czy Eryka Lipińskiego. Oprócz nich zgromadzono prace wielu innych twórców, którzy na przestrzeni minionych 100 lat zajmowali się sztuką plakatu. Różnorodna jest ich tematyka, od – co oczywiste – typowej propagandy, przez sport, turystykę i rekreację, po szeroko rozumianą kulturę. Kolekcja we wcześniejszym okresie była sporadycznie wykorzystywana do celów wystawienniczych. Pierwsza wystawa plakatów została zorganizowana w roku 2012 i nosiła tytuł „Święta państwowe w plakacie”, kolejną była wystawa „Polski plakat marynistyczny”. Po niej zaprezentowano plakaty na temat Ziem Odzyskanych – „Powrót nad Odrę i Bałtyk”. W roku 2020, roku stulecia Bitwy Warszawskiej, przygotowana została wystawa „Świadomość. Patriotyzm. Pamięć. Plakaty roku 1920”, zaś w 2021 wystawa „Ochrona dóbr kultury w plakacie”, która zainaugurowała działalność Galerii Plakatu jako stałej ekspozycji w Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej.

Podstawowym zadaniem każdego Muzeum jest gromadzenie, opracowywanie, konserwacja i udostępnianie posiadanych zbiorów. Realizacja tych podstawowych celów wynika ze specyfiki

konkretnego muzeum oraz obiektów o charakterze artystycznym bądź historycznym stanowiących jego zbiory. Oba czynniki mają decydujący wpływ na prowadzenie szeroko rozumianej działalności wystawienniczej i edukacyjnej – popularyzatorskiej.

Warszawskie Muzeum Niepodległości powołano 30 stycznia 1990 roku, powstało w wyniku połączenia Muzeum Historii Polskiego Ruchu Rewolucyjnego i Muzeum Lenina¹. Pierwsza z wymienionych instytucji odegrała najistotniejszą rolę, bowiem w jej strukturze znajdowały się dwa oddziały, oba o charakterze martyrologicznym – Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej oraz Muzeum Więzienia Pawiak wraz z Mauzoleum Walki i Męczeństwa w Al. Szucha (siedziba Urzędu Komendanta Policji Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa Dystryktu Warszawskiego). Połączenie instytucji było jednoznaczne z połączeniem posiadanych przez nie zbiorów.

Bardzo istotnym elementem powstałych w ten sposób zbiorów jest kolekcja plakatów, licząca obecnie niemal 9 tys. eksponatów. Najstarsze z nich pochodzą z początków XX wieku. Wśród nich znajdują się również prace powstałe w latach II wojny światowej. Ich tematyka związana jest z Polskimi Siłami Zbrojnymi na Zachodzie. Jest też reprezentowana działalność Polskiego Państwa Podziemnego, a także I Armii Wojska Polskiego. Mając na uwadze charakter obu placówek muzealnych, które je gromadziły, trudno się dziwić, że wiele spośród zgromadzonych obiektów (plakatów) ma charakter typowo propagandowy. Ale obok nich znalazły się również takie, które tematycznie związane są z szeroko pojętą kulturą (teatrem, filmem, ochroną dóbr kultury, muzeami czy rozrywką), a także sportem i rekreacją. Zakres tematyczny kolekcji plakatów jest bardzo szeroki. Z tego faktu wynika również bardzo szeroka reprezentacja autorów plakatów. Wśród nich są najwybitniejsi artyści polscy, parający się tą dziedziną działań artystycznych. Nie mogło w niej zatem zabraknąć twórców i kontynuatorów tzw. „polskiej szkoły plakatu”². Wystarczy

---

¹ Muzeum Historii Polskiego Ruchu Rewolucyjnego zostało powołane z dniem 1 listopada 1957 r. – *Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 9 listopada 1957 r. w sprawie utworzenia Muzeum Historii Polskiego Ruchu Rewolucyjnego*, „Monitor Polski” 1957, nr 88, poz. 528. Muzeum Lenina w Warszawie zostało otwarte 21 kwietnia 1955 r. Połączenie obu placówek nastąpiło 30 stycznia 1990 r.

² Choć pojęcie to jest przez niektórych historyków sztuki kwestionowane, to jednak warto by funkcjonowało w literaturze przedmiotu, jako że jest ono popularyzowane wśród krytyków sztuki spoza naszego kraju. Tym większa jego wartość i zasadność.

tutaj wymienić Wojciecha Fangora, Henryka Tomaszewskiego, Waldemara Świerzego, Rosława Szaybo czy Wojciecha Zamecznika. Są również obecni poprzez swoje prace twórcy, których nazwiska niekoniecznie kojarzą się z tą dziedziną sztuki, jak chociażby Eryk Lipiński.

Wydawałoby się, że tak bogata kolekcja z natury rzeczy zainspirowuje pracowników muzeum do tworzenia wystaw prezentujących ten element zbiorów. Niestety, tak się nie stało. Pojedyncze egzemplarze plakatów były wykorzystywane jedynie przy organizacji wystaw jako jeden z wielu eksponatów. Nie podejmowano jednak działań zmierzających do tworzenia wystaw monograficznych poświęconych tym zbiorom.

Nadszedł jednak czas, gdy sytuacja stopniowo zaczęła ulegać zmianie. Pierwsza wystawa poświęcona wyłącznie plakatom została przygotowana w 2012 roku. Nosiła ona tytuł „Święta państwowe w plakacie”. Była dziełem zespołu pracowników w składzie: Krzysztof Mordyński, Stefan Artymowski i Paweł Bezak przy współpracy Sylwii Szczotki. Autorką aranżacji plastycznej była Jadwiga Bobrowska. Na wystawie zaprezentowano 63 prace, podzielone tematycznie. Część pierwsza nawiązywała do świąt ustanowionych przez władze PRL-u, czyli 1 Maja i 22 Lipca jako Narodowego Święta Odrodzenia Polski. Druga część dotyczyła świąt, które po roku 1980 stopniowo wracały do polskiego kalendarza rocznicowego. Jako pierwszą przywrócono rocznicę konstytucji 3 Maja, początkowo, nieśmiało, jako wewnętrzne święto partyjne Stronnictwa Demokratycznego. Dopiero z czasem podniesiono je do rangi święta państwowego. Kolejnym dniem świątecznym była data 11 Listopada, przywracająca upamiętnienie odzyskania niepodległości w roku 1918. Najmłodsze w tym gronie jest Święto Flagi, obchodzone 2 maja³. Na kontekst tej wystawy warto spojrzeć również w sposób historyczny. Jest to barwna, plastyczna (artystyczna) ilustracja przemian, jakie zachodziły w Polsce od połowy XX wieku. Ich ewidentnym *signum temporis* był właśnie dobór celebrowanych świąt państwowych.

Kolejnym działaniem było zorganizowanie wystawy polskiego plakatu marynistycznego – „Polski plakat marynistyczny w zbio-

---

³ Wystawa była prezentowana w pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów w al. Solidarności 62. Z tej okazji został wydany katalog *Święta Państwowe w plakacie ze zbiorów Muzeum Niepodległości w Warszawie. Katalog wystawy 11 listopada 2011–29 lutego 2012*, Muzeum Niepodległości, Warszawa 2012.

rach Muzeum Niepodległości w Warszawie”. Jej wernisaż odbył się 22 marca 2013 roku. Prezentacja znalazła swoje miejsce w pomieszczeniach Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej. W kolekcji znajduje się niemal 100 plakatów o tej tematyce. Trzeba tu podkreślić, że najstarsze pochodzą z okresu II Rzeczypospolitej. Został na niej pokazany również jeden plakat z czasów II wojny światowej, nawiązujący do Polskiej Marynarki Wojennej z tamtego okresu. Wśród plakatów powstałych po roku 1945 można wydzielić dwa zasadnicze tematy. Pierwszy dotyczył czasu zakończenia wojny i odzyskaniem szerokiego dostępu do morza. W tym względzie chodziło o informowanie za pośrednictwem plakatów o takich wydarzeniach, jak np. wyzwolenie Gdańska czy odzyskania dostępu do morza. W ten sposób w zrujnowanych, a już wyzwolonych częściach kraju, plakaty spełniały rolę informacyjną, nośników bieżących komunikatów z frontu. Następnym krokiem była oczywiście odbudowa infrastruktury przemysłu stocznioowego i portów, co znalazło swoje odzwierciedlenie w tej formie przekazu informacyjnego. Znaczenie, jakie przywiązywano wówczas do zagadnień gospodarki morskiej, zaowocowało powrotem do przedwojennej tradycji organizowania obchodów Dni Morza, w ramach których wyróżniono również Dzień Stoczniowca. Zdecydowana większość plakatów zgromadzonych na tej wystawie dotyczy właśnie tego zagadnienia. Poza tym swój wyraz w tej formie plastycznej znalazły takie tematy, jak przedsiębiorstwa żeglugowe czy kultura morska, nie mogło zabraknąć również tak znaczącego przedsięwzięcia, jakim była budowa Portu Północnego w Gdańsku. Osobną grupę tematyczną stanowią plakaty dotyczące Marynarki Wojennej⁴.

Wystawa plakatów marynistycznych była prezentowana dwukrotnie⁵. Ponownie można ją było obejrzeć w zaadoptowanych na cele wystawowe dwóch salach w Bramie Bielańskiej Cytadeli

---

⁴ Dzięki stałej współpracy oraz wymianie wystaw, została pokazana w Muzeum Romantyzmu w Opinogórze. Na ten temat zob. Andrzej Kotecki, *Marynarka Wojenna na plakacie*, „Przegląd Morski” 2010, nr 11, s. 55. O polskim plakacie marynistycznym zob. też: A. Kotecki, *Polski plakat marynistyczny w zbiorach Muzeum Niepodległości w Warszawie*, XI Konferencja Polskiego Muzealnictwa Morskiego i Rzecznego Bydgoszcz 2012. *Studia i materiały Narodowego Muzeum Morskiego w Gdańsku*, Gdańsk 2014, s. 155–178.

⁵ Czas pierwszej wystawy został znacznie skrócony, z uwagi na rozpoczynające się prace rewitalizacyjne X Pawilonu. Pomysłodawcą i kuratorem obu był Andrzej Kotecki. Obecnie trwają prace zmierzające do wydania katalogu prezentowanych wówczas plakatów.

Warszawskiej. Adaptacja na cele ekspozycyjne została przeprowadzona w ramach rewitalizacji X Pawilonu⁶.

Kolejnym projektem była wystawa nosząca tytuł „Powrót nad Odrę i Bałtyk. Plakaty ze zbioru Muzeum Niepodległości w Warszawie”. Na jej potrzeby zostały wybrane plakaty ilustrujące historię przejmowania Ziemi Zachodnich i Północnych, określanych też mianem Ziemi Odzyskanych. Wystawa została przygotowana w Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów w Warszawie. Główna idea, jaka przyświecała organizatorom zamykała się w kwestii zaprezentowania tego procesu poprzez plakat propagandowy lat powojennych. Warto tutaj zwrócić uwagę, że pierwsze z nich powstawały jeszcze w czasie działań wojennych, w zorganizowanej przez Dowództwo I Armii Wojska Polskiego Pracowni Plakatu Frontowego. Oczywiście po maju 1945 roku istotnym tematem tych prac było dążenie do odbudowy kraju, w tym również Ziemi Odzyskanych. Plakaty powstałe w kolejnych latach powojennych poprzez przekaz artystyczny, dokumentują życie Ziemi Odzyskanych w różnych jego przejawach: gospodarce, kulturze, oświacie czy sporcie.

Wystawa wzbudziła duże zainteresowanie zwłaszcza na tych terenach Polski, których dotyczyła. Z inicjatywą jej szerokiej prezentacji wystąpił Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego. Okazją do tego działania była przypadająca w roku 2015 70. rocznica zakończenia II wojny światowej. Dzięki temu wystawa mogła być zaprezentowana w wielu miastach regionu dolnośląskiego. Ponadto mogli ją obejrzeć mieszkańcy Opola, Zielonej Góry oraz mieszkańcy i turyści zwiedzający zamek w Darłowie⁷.

---

⁶ Przygotowanie tych pomieszczeń wykonano w ramach projektu „Kompleksowa poprawa oferty kulturalnej i wzrost dostępności do kultury obiektów Muzeum Niepodległości w Warszawie poprzez rewitalizację i modernizację oddziału – Cytadeli Warszawskiej – a w szczególności X Pawilonu, XI Pawilonu, Bramy Bielańskiej i dziedzińca”. Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007–2013, budżetu państwa oraz ze środków budżetowych Samorządu Województwa Mazowieckiego.

⁷ Wystawa w Warszawie została otwarta 4 maja 2015 r. Towarzyszył jej katalog *Powrót nad Odrę i Bałtyk. Plakaty ze zbiorów Muzeum Niepodległości w Warszawie*, pod redakcją Tadeusza Skoczka, Muzeum Niepodległości w Warszawie, Warszawa 2015. Również na potrzeby wystawy na terenie województwa dolnośląskiego został wydany katalog *Powrót nad Odrę i Bałtyk. Ziemi Odzyskane w plakacie polskim. Plakaty ze zbiorów Muzeum Niepodległości w Warszawie*, Ośrodek Kultury i Sztuki we Wrocławiu, Wrocław [b. r.].

W historii Polski jedną z najważniejszych, przełomowych dat był dzień 15 sierpnia 1920 roku. Wówczas na przedpolach Warszawy rozegrała się bitwa określana jako „bitwa warszawska”. W roku 2020 obchodziliśmy 100. rocznicę tych znamienitych wydarzeń. Ich upamiętnienie wpisywało się w cykl obchodów stulecia odrodzenia Rzeczypospolitej – począwszy od zakończenia I wojny światowej, przez najważniejszy dla naszego narodu i państwa dzień 11 listopada, a na owym 15 sierpnia skończywszy. Ten cykl rocznic był okazją do przygotowania licznych wydarzeń, mających na celu ich upamiętnianie. Jednym z nich było zorganizowanie wystawy plakatów z czasu wojny polsko-bolszewickiej. Tym bardziej było to interesujące, że w kolekcji Muzeum Niepodległości znajdują się plakaty odnoszące się do tamtych czasów. Przez wiele powojennych dziesięcioleci nie mogły one być prezentowane publiczności. W chwili obecnej, w zmienionych uwarunkowaniach politycznych, doczekały się zdjęcia z nich historycznego tabu. Warto zwrócić uwagę na dwa ważne zagadnienia. Pierwszym jest proveniencja tej części kolekcji plakatów. Otóż – co może wiele osób zaskoczyć – do kolekcji muzealnej trafiły z... Zakładu Historii Partii (ZHP), który istniał przy Komitecie Centralnym Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR). Ich stan zachowania, pomimo upływu stu lat od powstania oraz faktu, że po drodze wydarzyła się II wojna światowa, jest bardzo dobry. A więc wysnuć można wniosek, że poprzedni właściciel, czyli ów Zakład Historii, dbał w należyty sposób o ten zasób historyczny. Tym bardziej, że w zaprezentowanym zestawie znajdują się również plakaty wydane przez ówczesną Rosję Radziecką. Czyżby więc pracownicy ZHP działali wbrew oficjalnej wykładni politycznej?

Drugim zagadnieniem, związanym z tą prezentacją, był stan, który na długi czas sparaliżował życie społeczne, w tym również działania muzealne – pandemia wywołana wirusem COVID-19. Przygotowanie wystawy w normalnym trybie, czyli w salach muzeum było oczywiście możliwe. Tyle tylko, że potencjalny widz nie miał możliwości jej zwiedzania. Dlatego w gronie osób przygotowujących wystawę zrodziła się idea przedsięwzięcia pod hasłem *Galeria w Muzeum – Muzeum w Galerii*. Miało ono na celu wyjście z prezentacją poza mury muzeum. Było to tym bardziej uzasadnione działanie, że plakat z natury rzeczy to praca artystyczno-propagandowa przeznaczona do prezentowania w przestrzeni publicznej, a więc m.in. na ulicy. Dzięki

podjętym staraniom plakaty ponownie trafiły na ulice miasta. Pierwszym miejscem były gabloty wystawowe rozmieszczone przy ruchomych schodach trasy W-Z. Drugim była Galeria Handlowa „Arkadia”. Obie prezentacje sprawiły, że plakaty historyczne po stu latach powróciły do swojego naturalnego środowiska, dla którego je tworzono – na ulicę. A dzięki temu mogły być ponownie zaprezentowane szerokiemu ogółowi społeczeństwa⁸. Trzeba tu również podkreślić zasługi instytucji, które zgodziły się na współpracę z Muzeum przy realizacji tej inicjatywy – władze miasta stołecznego Warszawy oraz dyrekcja Galerii Handlowej „Arkadia”.

Posiadana kolekcja oraz wymienione działania wystawiennicze (szczególnie trzy pierwsze spośród nich) stały się inspiracją do powstania idei utworzenia Galerii Plakatu. Koncepcja jej powołania została wpisana do programu rewitalizacji X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej⁹. Stworzenie z jednej strony koncepcji wydzielonej Galerii, z drugiej otwartość pracowników na tego typu działania, dały impuls do stworzenia programu wystawienniczego, jaki przewidziano dla nowej Galerii. Po wielu dyskusjach postanowiono przeznaczyć dla niej jeden z korytarzy X Pawilonu, wiodący od wejścia głównego do muzeum i na ekspozycję historyczną X Pawilonu – „Więźniowie Cytadeli Warszawskiej”.

Takie rozstrzygnięcie może zapewne zrodzić wśród odbiorców pytanie: czy barwne plamy plakatów w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów dotyczących tematyki jakby by nie było martyrologicznej, są najlepszym miejscem ich prezentacji. Otóż zagadnienie to było jedną z najważniejszych kwestii we wspomnianych powyżej rozważaniach. Musimy pamiętać, że każdy budynek historyczny, w którym znajduje się wystawa muzealna, o ile nie jest to np. muzeum wewnątrz pałacowych czy zamkowych, nastęca liczne problemy związane z ekspozycją. Taką świadomość musi mieć każdy muzealnik podejmujący działania wystawiennicze, a co za tym idzie również aranżacyjne w przestrzeni historycznej. Wracając zatem do postawionego tutaj zagadnienia lokalizacji Galerii Plakatu, można stwierdzić, że zwiedzający X Pawilon, przechodząc

---

⁸ Na potrzeby wystawy powstał katalog *Świadomość. Patriotyzm. Pamięć. Plakaty ze zbiorów Muzeum Niepodległości w Warszawie*, pod redakcją Tadeusza Skoczka. Katalog został wydany w ramach tematu badawczego Pokolenie Polski Niepodległej W/UMWM-UU/UM/KP/2410/2020.

⁹ Projekt *Kompleksowa...*; por. przypis 6.

w kierunku głównej ekspozycji, nawiązują pierwszy kontakt z ekspozycjami muzealnymi (bo przecież takowymi są plakaty). Umożliwia to również rozładowanie ciężkiej atmosfery miejsca, w którym znalazł się potencjalny widz. Za taką lokalizacją przemawia jeszcze jeden argument. W chwili powrotu do normalnej działalności wystawienniczej po zakończeniu pandemii, a więc po otwarciu muzeum dla zwiedzających, plakaty może obejrzeć znacznie większa grupa odbiorców – do wydzielonej Galerii Plakatu, znajdującej się w osobnych salach wystawienniczych, trafiłyby zapewne jedynie widz zainteresowany tą dziedziną sztuki. W takim przypadku należy liczyć się z ograniczonym odbiorem, podczas gdy przy obecnej lokalizacji wystaw plakatu w zdecydowany sposób wzrasta liczba osób ją odwiedzających.

Na potrzeby realizacji przedsięwzięcia, jakim jest Galeria Plakatu, dyrektor Muzeum dr Tadeusz Skoczek powołał zespół pracowników, który przygotowuje projekty merytoryczne programu i po akceptacji wdraża je do realizacji¹⁰. Ważnym elementem działalności Galerii ma być również dokumentowanie każdej wystawy poprzez publikowanie katalogu omawiającego prezentowane zbiory.

Pierwszym przedsięwzięciem w tej nowej przestrzeni była wystawa *Ochrona Dóbr Kultury w plakacie*. Wernisaż, w ograniczonej z uwagi na pandemię formie, miał miejsce 24 marca 2021 roku. Na wystawie znalazły się 22 prace z lat 1950–2009. Ich tematyka odnosi się do ochrony dziedzictwa kulturowego. Dla całego narodu polskiego zagadnienie to, zwłaszcza w pierwszych latach powojennych, było bardzo ważne. Zrujnowany wojną kraj, obok przemysłu, infrastruktury miejskiej i komunikacyjnej, musiał odbudować zniszczone przez okupanta dziedzictwo historyczne. Warto tu przypomnieć, że w roku 2021 obchodziliśmy 50. rocznicę podjęcia decyzji o odbudowie Zamku Królewskiego w Warszawie. W kolejnych latach zadania w tym zakresie ulegały zmianom. Z biegiem czasu wysiłek konserwatorów zabytków został skierowany na ochronę również tych obiektów, które szczęśliwie ocalały z pożogi wojennej. Nie bez przyczyny na inaugurację tej Galerii został wybrany taki temat. X i XI Pawilon oraz Brama Bielańska zostały poddane zabiegom rewitalizacji. Dzięki temu powstały m.in.

---

¹⁰ Zarządzenie nr 31/2020 Dyrektora Muzeum Niepodległości w Warszawie z dnia 20 października 2020 roku w sprawie: powołanie Zespołu merytorycznego ds. Galerii Plakatu.

nowe powierzchnie wystawowe. Natomiast wystawy już wcześniej stanowiące podstawę ekspozycji stałej Muzeum X Pawilonu zostały w znaczący sposób unowocześnione.

Pamiętać musimy również, że w latach 2017–2019 przeprowadzony został remont głównej siedziby – Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów¹¹. Nie może zatem dziwić wybór tematu wystawy w nowym – stałym – miejscu Galerii Plakatu we wnętrzach Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej – Oddziale Muzeum Niepodległości w Warszawie¹². Przy tej okazji można również wyrazić nadzieję, że to miejsce zwróci uwagę miłośników sztuki plakatu i wpisze się na stałe na mapę kulturalną Warszawy.

Andrzej Kotecki

From Exhibitions to Galleries. The Origins of the Poster Gallery of the Museum of Independence

Keywords

Poster Gallery, Museum of the Tenth Pavillion of the Warsaw Citadel, Przebendowski/Radziwiłł Palace in Warsaw, poster exhibitions at the Museum of Independence in Warsaw, history of the Museum of Independence in Warsaw

Abstract

The Museum of Independence in Warsaw, established in January 1990, has a significant collection of posters, which includes nearly 9,000 objects. The collection encompasses works of the most prominent Polish artists – Wojciech Fangor, Henryk Tomaszewski, Waldemar Świerzy, Waldemar Zamecznik or Eryk Lipiński.

---

¹¹ Działania te zostały podjęte w ramach programu „Dostosowanie Pałacu Przebendowskich/Radziwiłłów do nowych funkcji kulturalnych i edukacyjnych w tym dla osób niepełnosprawnych w ramach VIII osi priorytetowej „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury” Programu operacyjnego Infrastruktura i środowisko 2014–2020”. Przedstawione tutaj działania w odniesieniu do X Pawilonu oraz Pałacu to najpoważniejsze przedsięwzięcia w tym zakresie. Muzeum było również udziałowcem innych programów, które były realizowane np. na terenie Muzeum Więzienia Pawiak.

¹² Do wystawy przygotowany został katalog *Ochrona dóbr kultury. Plakaty ze zbiorów Muzeum Niepodległości w Warszawie*, pod redakcją Tadeusza Skoczka, Wydawnictwo Naukowe Muzeum Niepodległości, Warszawa 2021, ss. 60. Na kanale YouTube Muzeum Niepodległości można obejrzeć film dotyczący tej wystawy.

In addition to them, the works of many other artists who have been involved in poster art over the past 100 years have been collected. Their topics vary from, of course, typical propaganda, to sports, tourism and recreation, to culture in the broadest sense. The collection was occasionally used for exhibition purposes in the earlier period. The first exhibition of posters was organised in 2012 and was titled “National Holidays in the Poster”, followed by the exhibition “Polish Nautical Poster”. Next, there was a presentation of posters on the theme of the Recovered Territories – “Return to the Oder and the Baltic”. In 2020, the year of the centennial of the Battle of Warsaw, the exhibition “Awareness. Patriotism. Remembrance. Posters of 1920” was prepared, while in 2021 the exhibition “Protection of Cultural Property in Posters”, which inaugurated the Poster Gallery as a permanent exhibition at the Museum of the Tenth Pavillion of the Warsaw Citadel.

Von Ausstellungen zu Galerien. Die Ursprünge der Plakatgalerie des Museums der Unabhängigkeit

Schlüsselwörter

Plakatgalerie, Museum des 10. Pavillons der Warschauer Zitadelle, Schloss Przebendowskich/Radziwiłłów in Warschau, Plakatausstellungen im Museum der Unabhängigkeit in Warschau, Geschichte des Museums der Unabhängigkeit in Warschau

Zusammenfassung

Das im Januar 1990 gegründete Museum der Unabhängigkeit in Warschau besitzt eine bedeutende Plakatsammlung mit fast 9.000 Objekten. Die Sammlung umfasst Werke von einigen der bedeutendsten polnischen Künstler – Wojciech Fangor, Henryk Tomaszewski, Waldemar Świerzy, Waldemar Zamecznik oder Eryk Lipiński. Darüber hinaus wurden die Werke zahlreicher anderer Künstler gesammelt, die sich in den letzten 100 Jahren mit der Plakatkunst beschäftigt haben. Die Themen reichen natürlich von der üblichen Propaganda über Sport, Tourismus und Freizeit bis hin zur Kultur im weitesten Sinne. In der Vergangenheit wurde die Sammlung gelegentlich zu Ausstellungszwecken genutzt. Die erste Plakatausstellung wurde 2012 organisiert und trug den Titel «Nationale Feiertage in der Plakatkunst», gefolgt von der Ausstellung «Polnische Plakatkunst zur See». Es folgte eine Präsentation von Postern zum Thema der wiedergewonnenen Gebiete - «Zurück an Oder und Ostsee». Im Jahr 2020, dem Jahr des hundertjährigen Jubiläums der Schlacht von Warschau, wird die Ausstellung «Bewusstsein. Patriotismus. Erinnerung. Plakate von 1920» und im Jahr 2021 die Ausstellung «Schutz von Kulturgütern in Plakaten», mit der die Plakatgalerie als Dauerausstellung im Museum des 10. Pavillons der Warschauer Zitadelle eröffnete.

От выставок до галерей. Истоки создания Галереи плакатов Музея независимости

Ключевые слова

Галерея плакатов, Музей X павильона Варшавской цитадели, Дворец Пшебендовских/Радзивиллов в Варшаве, выставки плакатов в Музее независимости в Варшаве, история Музея независимости в Варшаве

Резюме

Музей независимости в Варшаве, основанный в январе 1990 года, располагает значительной коллекцией плакатов, насчитывающей почти 9 000 работ. В коллекции представлены произведения самых выдающихся польских художников – Войцеха Фангора, Генрика Томашевского, Вальдемара Свежи, Вальдемара Замечника или Эрика Липиньского. Помимо них, в фондах музея собраны работы многих других художников, занимавшихся плакатным искусством на протяжении последних 100 лет. Их тематика варьируется от (что неудивительно) обычной пропаганды, через спорт, туризм и отдых до культуры во всех ее проявлениях. Ранее коллекция периодически использовалась в выставочных целях. Первая выставка плакатов была организована в 2012 году и была названа «Национальные праздники в плакатах», за ней последовала выставка «Польский морской плакат». В дальнейшем состоялась выставка плакатов, посвященных Возвращенным землям – «Возвешение к Одре и Балтике». В 2020 году, в год столетия Варшавской битвы, прошла выставка «Сознание. Патриотизм. Память. Плакаты 1920 года», а в 2021 году – выставка «Защита культурного достояния в плакатах», которой Галерея плакатов была открыта в качестве постоянной экспозиции Музея X павильона Варшавской цитадели.